

הוריות יד

עניין: סיום סדר נזיקין

בן יהוידע

שם. רבי זירא ורבה בר מחנה הי מנייחו עדיף. י"ל דוואי הכזרה מכרחה דמסון ומסיק עדיף מחריף ומקשי, כי מה הועיל בקשיות אם לא יש תרולים. ונ"ל בס"ד הענין כך שזה כלל גדול בהורה דכל שמעמחא שירבו בה הקושיות יותר תחברר יותר ויולא ממנה כמה וכמה הלכות חדשות ע"י התירולים שיתרלו בהם הקושיות, ולכן אמר ר"א הרבה תורה למדתי מרבתי ויותר מחבירי ומתלמידי יותר מכולם, כי ברבוי החכמים, וכ"ש ברבוי התלמידים ירבו הקושיות, ועי"כ ירבו אופני הסכנות אשר יתחשו לתרן בהם הקושיות, ומכל סברה יולד הלכה חדשה ונפקתא לענין דינא בעלמא, ולכן אמר שגפטר ריש לקיש והביאו במקומו את ר"א בן פדת להיות משנה לרבי יוחנן בישיבה בבבלי כי הוא אמר ר"י שמעמחא הוא א"ל ר"א הא תנא דמסייע לך, וא"ל ר"י ס"ד שחיה ממלא מקומו של ר"ל שהיה מקשי לי כ"ד קושיות על השמעמחא והייתי מוכרח לתרן לו הכל ועי"כ רווחא שמעמחא, אבל אחא אמר לי תנא דמסייע לך אטו לא ידענא דשפיר קאמינא, וכן הענין כאן דר"ז חריף ומקשי כי מרוב חריפותו מוליד קושיות הרבה בשמעמחא, ורבה מרוב הרחבת שכלו מוליד סכנות ולתרן בהם הקושיות ההם, ונמצא ר"ז לרדך לרבה ורבה לרדך לר"ז, ברם תלמודא מצטייף להו מי הוא הלדך לחבירו יותר, שהענין יודע דתרווייהו לריכי זה לזה אך בעי, מי הלדך יותר ומסיק בתיקו עד שינא אליהו זכור לטוב ויאיר עינינו בתורת **הי"ם**:

פנים יפות ריש פרשת משפטים

ומה שהזהירו בזה במצות הדינים יותר משאר מצוות. מפני שאמרו חז"ל בסוף בבא בתרא (דף קעה:): אמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן והם כמעין הנובע.

ענינו שכולם הם בדרך החכמה והשכל, ונלמדים בדמיונם זה מזה, מה שאינו בשאר המצוות, כמו שאמרו חז"ל (שם קל:): אין מדמין בטריפות, ואמרו עוד (מ"ק יב.) הלכות מועד עקורות. וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים יט.) משפטי ה' אמת צדקו יחדיו, שנלמדים זה מזה ומצדיקים זה את זה. וזהו לשון מקצוע, מחוברים יחדיו, כענין הזוית המחברת יחד שתי הצלעות. ואמר והם כמעין הנובע, כי בדיעת שרשי הטעמים הוא מקור החכמה הנובע כמעין המתגבר.

משנה ב"ב קעה:

חייב שכן על אמונתו הלוהו^(א) ואמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה^(ב) יותר מהן והן כמעין הנובע והרוצה שיעסוק בדיני ממונות

חתם סופר ב"ב קעה:

דף קעה ע"ב: הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהם. הנה כתוב [ישעיה ל"ג ו'] והיה אמונת עתיד חסן ישועת חכמת ודעת, והם שש סדרים על הסדר [שבת ל"א ע"א], וצנני סדרים יש סדר למשנה [ב"ק ק"ג ס"א], עפ"י מדריגת הקדושה עולה מאמונת לעתיד ומעתיד לחסן ומחסן לישועת ומישועת לחכמה, וא"כ הרוצה שיחכים יעסוק בסדר ישועות דכיינו שיחכם היינו חכמה שהוא סדר קדשים יעסוק חללה בסדר ישועות שהוא נזיקין, חלל בסדר נזיקין יש מה שאינו דיני ממונות כגון סנהדרין מכות כוריות, קמ"ל בדיני ממונות שצדק ישועות יעסוק והוא הקדושה המביאו לזכות לחכמה שצדק קדשים, ועם יתר קדושה הניכר בדיני ממונות משום שצדק ניכר בשגחת הצורה וית"ש להביע על דרכי ועלילות בני אדם ומחשבותיהם גם כי המה הכל מ"מ הקצ"ה משפיע חכמה יתירה בלב חכמו לירד לעומק בדעת כל איש ח"פ שהם עוסקים ברמיותא וידברו מ"מ בקיאים ה"ח מסוד ה' ליראיו כדאמר ר' יוחנן בן זכאי במס' ב"ב [פ"ט ע"ב], והארכתי דברו היכא דנשקי ארעא ורקיעא בדידי דדי [שם ע"ד ע"א] ובאן אקלר".

תפארת ישראל (על משניות) - יבן

כ"ן: פ"ג וי"ח: פ"ד שאין לך שום דבר מדיני המורה מאיסור והיתר, שנחנה זו חורה רשות לשכל האנושי לעוף כפי כמו לחמור ולחקור ולהחליט כפי הנראה צעניו, כמו בדיני הממונות, שפחמה לו המורה בהם לאדם נחלה בלי מצרים, לשקול ולשפוט ולדקדק כפי שכלו, עד שרוב דיני טוען ונטען שנדברו בהם דברים הרבה כעגלה המלאה לה עמיר, כולם כללה המורה בדברים מועטים בפסק א', באמרה בלדק חשפט עמיתך, רק מפני שכל האדם עשוי לטעות באריגה דקה כזאת, לכן רבותינו הקדמונים צעלי המשנה והתלמוד, התאספו יחד לאלפים מגדולי האומה, והניחו לנו יסודות ושרשים בכל אלה, ובכל זה עדיין נשאר מקום להדין להשמט לימין או לשמאל, לדמות מלחא למלחא, או לחלק ביניהם לפעמים בכחוט השערה, לכן עסק דיני ממונות ישנם שכל האנושי, לדקדק היטב שיכוון מטרת האמת על הנקודה, מלכד שכן מחוייב לו, דבכל דיני איסור והיתר, כשמסתפק בדבר, יחמיר באיסור חורה, משא"כ בדיני ממונות, לא יכול להשמט בניהם הספק להחמיר, דהרי מה שהוא חומרא לזה הוא קולא לזה, וע"כ לרדך להעמל לכיון רק האמת לאמתו: פ"ה שדקדק כל כך, דמכתב לו שהוא ערב אחר חמס